

Тамбовської обл. 1961 року. Три його сини живуть там до нині. Донька та онука живуть у Москві.

42 Лист І. Франка до В. Гнатюка від 29 грудня 1902 р. (*Франко І.*: Зібрання творів у 50 томах. - Т. 50. - С. 220).

43 Справозданє з етнографічної експедиції. - Хроніка НТШ, 1903, вип. III. - Ч. 15. - С. 22-24.

44 Лист Ю. Жатковича до В. Гнатюка від 14 липня 1903 р. Львівська Наукова бібліотека ім. Стефаника. - № Гнат. 208. - П. 2.

45 *Гнатюк В.* Кілька причинків до біографії Юрія Гуци (Венелина) з нагоди століття його уродин ЗНТШ. - Т. XLVII. - 1902. - Кн. III. - С. 4-6. Misc.

46 *Гнатюк В.* Етнографічні матеріали з Угорської Русси. - Т. IV. - ЕЗ. - Т. XXV. - 1909. - С. XI.

47 *Там само.* - С. XXI+249.

48 Детальніше про це див.: *Мушинка М. В.* Гнатюк - дослідник фольклору Закарпаття // ЗНТШ. - Т. 190. - Париж-Мюнхен, 1975. - С. 91-100. (Розділ: *В. Гнатюк* - дослідник фольклору українців Банату).

49 *Ребошанка І.* Слідами В. Гнатюка в Банаті. - Науковий збірник МУК у Свиднику. - № 3. - Пряшів, 1967. - С. 97.

50 Під час моїх експедицій слідами В. Гнатюка в румунському Банаті в 1971-1982 роках я знайшов українців лише в с. Перегул Марє (Німецький Перег) та в кількох поселеннях, в яких В. Гнатюкові не довелося побувати (Скеюш, Лугош, Решица). Всі вони вважають себе словачками. Матеріали з цих експедицій досі не опубліковані.

51 ЕЗ. - Т. III. - 1897; Т. IV. - 1898; Т. IX. - 1900; т. XXV. - 1909; т. XXIX. - 1910; т. XXX. - 1911.

52 *Мушинка М.* Бібліографія праць В. Гнатюка про Угорську Русь. - ЗНТШ. - Т. 190. - С. 101-106.

53 *Там само.* - С. 53-54.

54 *Мушинка М. В.* Гнатюк - перший дослідник життя і народної культури русинів-українців Югославії. - Руський Керестур, 1967. - С. 66.

55 *Там само.* - С. 53-54.

56 ЛНВ, 1904. - Кн. VI. - С. 175-188.

57 Детальніше про їх взаємини див.: *Мушинка М.* Листування Г. Костельника з В. Гнатюком. - Шветлоц // Нови Сад, 1967. - № 3. - С. 161-177.

58 Див.: *Паптаргаї Д.* Гавриїл Костельник. Поезія: Нови Сад, 1970. - С. 7-87; Тамаш Ю. Гавриїл Костельник: медзи доктрину и природу. - Нови Сад, 1986.

59 Казки Карпат. Упорядкування, вступна стаття: примітки та словник І.В. Хланті. - Ужгород, 1990. - 424 с.

60 *Мушинка М.* Володимир Гнатюк - дослідник фольклору Закарпаття. - 118 с.

61 *Мушинка М.* Володимир Гнатюк. Життя та його діяльність в галузі фольклористики, літературознавства та мовознавства. - ЗНТШ. - Т. 207. - Париж-Нью-Йорк-Сеней-Торонто, 1987. - 332 с.

62 Українські народні казки Східної Словаччини: Упорядкування, післямова та коментарі М. Гиряк. - Пряшів, 1965. - 224 с.

63 Народні пісні села Орябина. - Упорядкування, підготовка текстів, вступна стаття та примітки М. Гиряка. Запис основної кількості мелодій А. Дерев'яника. - Пряшів, 1986. - 258 с.

64 Науковий збірник Музею української культури: Свиднику. - Головний редактор М. Мушинка. - № 1. - Пряшів, 1967. - 464 с.

65 Від НТШ до УВУ. Матеріали міжнародної наукової конференції. - До друку підготував М. Мушинка. - Київ, 1992. - 420 с.

66 Народні приповідки бачванських Руснацх. По етнографічних матеріалах В. Гнатюка. Вибрав й до друку, підготував редактор Д. Лятак. Руски Керестур, 1967. - 328 с.

67 Руски народні пісні у записох В. М. Гнатюка. Зредаговал й до друку приготував Д. Лятак. - Нови Сад, 1972. - 276 с.

68 *Гнатюк В.* Етнографічні матеріали з Угорської Русси. - Т. I. - Нови Сад, 1985. - 272 с.

69 *Там само.* - Т. II. - 1986. - 356 с.

70 *Там само.* - Т. III. - 318 с.

71 *Там само.* - Т. IV. - 284 с.

72 *Там само.* - Т. V. - 1988. - 366 с.

73 Володимир Гнатюк. Документи і матеріали (1871-1989). - Упорядники: Я. Дашкевич, О. Купчинський, М. Кравець, Д. Пельц, А. Сисецький. - Львів, 1998. - 468 с.

74 *Яценко В.* Володимир Гнатюк. Життя і фольклористична діяльність. - Київ, 1964. - С. 119.

ВИДАТНИЙ ДОСЛІДНИК УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

(Штрихи до портрета члена-кореспондента НАН України Миколи Мушинки)

Олекса МИШАНИЧ

Ім'я Миколи Мушинки добре відоме нині у славистиці. Його активність у дослідженні українського фольклору, етнографії, літератури, мови, суспільно-політичних процесів карпатського регіону гідна подиву. Більш як за три десятиліття своєї наукової праці М. Мушинка написав і видав понад двісті праць, серед яких — монографії, збірники, записи фольклорних текстів, упорядкування, статті, рецензії, бібліографічні покажчики, полемічні матеріали та інше. Саме до цього вченого найбільше підходить назва народознавець, бо він і є справжнім народознавцем широкого профілю, плідно працюючи як у галузі фольклористики, так і етнології. Його наукові за-

цікавлення охоплюють широке коло проблем народознавства колишньої Угорської, згодом — Підкарпатської Русі і нинішнього Східно-словацького краю, де живуть українці-русини. І треба підкреслити, що кожна його публікація — це результат тривалих наукових пошуків, спостережень, польових записів, порівняльних студій. Постійна праця над джерелами, власне, першоджерелами народної духовності — основне правило для вченого і наслідки його нині — незаперечні.

Від перших серйозних наукових публікацій М. Мушинки — антології усної народної творчості українців Східної Словаччини "З глибини віків" (Пряшів, 1967), упоряд-

вання і редагування перших чотирьох томів Наукового збірника Музею української культури в Свиднику" (Пряшів, 1965-1969), збірки "Срібна роса. З репертуару народної співачки Анці Ябур із Стащина" (Пряшів, 1970) — минуло чимало часу. Але й нині, перечитуючи їх, ми подивовуємося тому молодечому ентузіазмові і запалу, з якими М. Мушинка ввійшов у слов'янську фольклористику, заявив про себе як про сформованого вченого. Опановуючи здобутки української і слов'янської фольклористики, він не урвався чорнової роботи, здійснював фольклорні експедиції, записував нові тексти, ввів до наукового обігу нові матеріали. Як один із організаторів і наукових працівників Дослідного кабінету україністики Пряшівського філософського факультету університету П.І. Шафарика М. Мушинка прислужився розбудові українознавства у Чехо-Словаччині, становленню його як окремої наукової дисципліни. Він фактично став ініціатором видання і головним редактором перших томів Наукового збірника Музею української культури в Свиднику", який нині налічує вже 20 томів (24 книги), і є видатним досягненням і гордістю зарубіжного українознавства.

Ця успішна і продуктивна наукова робота молодого вченого була перервана на початку 70-х років. Окупація Чехо-Словаччини в 1968 р. військами країн Варшавського договору і пов'язані з цією акцією наступні події мали негативні наслідки для багатьох вчених у Чехо-Словаччині. "Провина" М. Мушинки полягала тільки в тому, що він негативно поставився до факту введення чужих військ на територію своєї батьківщини і відмовився від участі у так званій "стабілізації". Позбавлений праці в університеті, він майже двадцять років заробляв на життя фізичною працею. Заборона друкуватися в українській пресі Чехо-Словаччини і України змусила його звернутися до української наукової преси і видавництва діаспори, у яких він опублікував свої фундаментальні дослідження.

Цілком могла б стати докторською дисертацією монографія М. Мушинки "Фольклор руснацх Войводини" (Нови Сад, 1988, 40 с.), у якій досліджено народні обряди й пісні югославських русинів. Перше видання цієї монографії з'явилося 1976 р. на правах рукопису тиражем 40 прим. без імені автора,

бо його тоді було заборонено називати у всіх країнах так званої соціалістичної співдружності. Проте вчений цілком свідомо й обгрунтовано подав на захист цикл своїх книг і публікацій про Володимира Гнатюка, що складають єдине ціле, є комплексним дослідженням життя, фольклористичної і філологічної спадщини видатного українського вченого. Глибинне вивчення багатогранної наукової, громадсько-політичної, видавничої і науково-організаційної діяльності В. Гнатюка є творчим подвигом М. Мушинки, його життєвим надзавданням, яке він послідовно і сумлінно реалізує ось уже більше як три десятиліття і тим заслужив собі визнання в українській, слов'янській і світовій фольклористиці.

Список праць М. Мушинки про В. Гнатюка налічує понад сорок назв. Серед них — вісім книжкових видань. Серцевиною дисертації є три книги: "Володимир Гнатюк — дослідник фольклору Закарпаття" (Париж-Мюнхен, 1975. — 118 с.), "Володимир Гнатюк. Життя та його діяльність в галузі фольклористики, літературознавства та мовознавства" (Нью-Йорк-Сідней-Торонто, 1987. — 332 с.) і "Володимир Гнатюк. Бібліографія друкованих праць" (Едмонтон, 1987. — 148 с.). Доповнює цей основний список підготовлений ним третій том "Наукового збірника Музею української культури в Свиднику" (1967), присвячений пам'яті В. Гнатюка, що містить низку цінних досліджень і публікацій. Нині можна тільки радіти тому, що доля послала В. Гнатюкові такого талановитого, сумлінного, ерудованого, працьовитого і самовідданого біографа, дослідника його наукового доробку, як Микола Мушинка.

Доречним буде нагадати, що Україна свого часу завинила перед М. Мушиною: у 70-х роках окремі українські радянські вчені і письменники у своїх друкованих і усних виступах паплюжили ім'я вченого, не допускали його праць до друку, ігнорували його постійні намагання налагодити зв'язки з нашими науковими установами і журналами. Нині ми беремо на себе спокутування чужих гріхів і визнаємо, що, керуючись фальшивими ідеологічними доктринами, чинили велику кривду вченому, нашому великому другові й побратиму. М. Мушинка вистояв у цьому нерівному двобою, залишився самим собою, чесною, принциповою і безкомпромісною особистістю.

Зразком для нього у цій двадцятирічній одісеї, у боротьбі за утвердження себе як вченого-україніста був Володимир Гнатюк.

Нема потреби нагадувати, хто такий В. Гнатюк, що він зробив і скільки зробив для української культури впродовж свого тридцятилітнього творчого життя — з 1896 до 1926 р. Про це промовисто свідчить "Бібліографія друкованих праць В. Гнатюка", укладена М. Мушинкою і видана 1987 р. в Канаді, яка налічує 1337 позицій. Ім'я В. Гнатюка теж тривалий час піддавалося забуттю, над ним тяжів привид українського буржуазного націоналізму. Тільки на початку 60-х рр. до нього звернувся український радянський дослідник М. Т. Яценко, випустивши дві книги — монографію "Володимир Гнатюк. Життя і фольклористична діяльність" (К., 1964) і книгу фольклористичних праць вченого "В. М. Гнатюк. Вибрані статті про народну творчість" (К., 1966).

Відзначення 100-річчя від дня народження В. Гнатюка і відкриття його музею у рідному селі Велесневі на Тернопільщині у 1971 р. якоюсь мірою активізувало вчених, але не дістало свого продовження.

Навіть матеріали наукової ювілейної сесії не були видані. Ім'я вченого знову опинилося в тіні, воно не вписувалося у концепцію "єдиного радянського народу", перешкоджало розпочатому командою Маланчука походу проти української духовності.

Проте наукова спадщина В. Гнатюка продовжувала жити, нею й далі цікавляться вчені, але вже не в Радянській Україні. Одним з таких осередків, де наукові здобутки вченого живі й винятково актуальні, є югославські русини, яких свого часу відкрив для наукового світу саме В. Гнатюк. Тут "Етнографічні матеріали з Угорської Русі" В. Гнатюка є не бібліотечним раритетом, а настільною народною книгою, яка має свого читача. Ключ до оцінки й розуміння ролі В. Гнатюка як першого дослідника життя і народної культури русинів-українців Югославії дав М. Мушинка. Ще 1967 р. у Руському Керестурі (Воєводина) випущено книгу "Народни приповідки бачванських русинів", до якої ввійшла народна оповідна проза бачванських русинів, записана В. Гнатюком і вміщена у 29-му і 30-му томах "Етнографічного збірника" (1910, 1911). Грунтовну передмову

до цього видання написав М. Мушинка. Її випущено також окремим відбитком (с. 7-69), і вона має самостійне життя. У 1985-1988 рр. видавництво "Руске Слово" у Новому Саді здійснило факсимільне видання п'яти томів "Етнографічних матеріалів з Угорської Русі" В. Гнатюка, до якого ввійшли всі наукові праці і фольклорно-етнографічні записи вченого з Бачки і Пряшівщини. Це фундаментальне видання — найкращий пам'ятник В. Гнатюку і свідчення того, що його величезна праця не припала архівним пилом, а продовжує життя у нових історичних умовах. До цього видання підключилися югославські руські вчені-філологи Юліан Тамаш, Дюра Латяк, Юліан Рамач, Янко Рамач. Душею видання, його науковим консультантом залишався М. Мушинка. 1981 р. у Нью-Йорку як 201-й том "Записок Наукового товариства імені Шевченка" вийшла книга: Володимир Гнатюк. Вибрані статті про народну творчість. На 110-річчя народження (1871-1981). Упорядкування, редакція і вступна стаття Б. Романенчука. Англійська передмова Л. Рудницького. Найвищим досягненням зарубіжного гнатюкознавства є три названі вище книги М. Мушинки, видані у 1975 і 1987 рр., які є підсумком його понад двадцятирічного дослідження життя й наукового добробку В. Гнатюка в царині фольклору, етнографії, літературознавства, мовознавства. Вони складають одну цілість, дають всі підстави говорити про них як про одне завершене фундаментальне наукове дослідження з однією наскрізною науковою концепцією. М. Мушинка показує В. Гнатюка як одного з видатних діячів культурно-національного і політичного відродження всіх українців (за тодішньою офіційною термінологією — русинів) колишньої Австро-Угорської держави. Його ім'я ставиться в один ряд з такими іменами корифеїв галицько-руського і уторсько-руського відродження кінця XIX — першої чверті XX ст. як М. Драгоманов, І. Франко, М. Грушевський, О. Маковей, М. Павлик, О. Барвінський, М. Возняк, К. Студинський та ін.

Відзначимо насамперед багату і надійну джерельну базу досліджень М. Мушинки. Укладаючи повну бібліографію друкованих праць В. Гнатюка, М. Мушинка не обійшов увагою анінайменшої замітки, підписаної ініціалами чи криптонімом ученого. Він не взяв

ього з інших рук, а все бачив *de visu*, все прочитав і осмислив. Він глибоко проник у творчу лабораторію В.Гнатюка, зрозумів і цинив його труди і дні як вченого-дослідника, записувача і публікатора усної народної творчості, редактора і видавця, адміністратора і організатора наукового життя, полеміста і захисника української національної ідеї на арені Угорської Русі. Він з'ясував обставини появи майже кожної помітнішої публікації вченого, простежив її історію, оцінив її значення і визначив місце в тому чи іншому комплексі проблем. Такими є проблеми мови лемківсько-сремських русинів і закарпатських українців, літературної спадщини закарпатських авторів ХІХ — початку ХХ ст., проблема фольклорних новотворів, класифікації народних пісень та ін. Всі ці проблеми автор пояснив на джерельному матеріалі, вивчивши обидві сторони.

Максимально використовує М. Мушинка у своєму дослідженні епістолярну спадщину вченого, а також листи до В. Гнатюка. Про те, яку велику увагу приділив він цьому жанру, свідчить публікація листування В.Гнатюка з І. Панькевичем у третьому томі Наукового збірника МУКС (77 листів В.Гнатюка). Ці листи складають цілу панораму культурного і наукового життя Закарпаття 1920-1926 рр. Дослідник підготував листування В. Гнатюка з М. Грушевським (понад 100 листів). Нема сумніву, що такі джерела проливають багато світла на невидані досі сторони наукової і культурно-громадської роботи вченого. У своїх дослідженнях М. Мушинка користувався архівами Львова, Києва, Праги, приватними колекціями, ввів у наукового обігу нові матеріали і дані. Якщо зважити, що більшість журналів і газет (особливо із Закарпаття) початку ХХ ст., у яких друкувався В. Гнатюк, є нині бібліографічною рідкістю, то стане очевидним, яку велику пошукову роботу здійснив М. Мушинка, щоб прочитати кожну публікацію вченого і бібліографувати її. Ми розуміємо, що праця над джерелами не заслуга вченого, а його обов'язок, та підкреслюємо, що джерельна база досліджень М. Мушинки — оригінальна, добротна і надійна, здобута цілеспрямованою довготривалою працею.

Звернімо увагу лише на одну публікацію М. Мушинки, яка має неперехідне нау-

кове значення, залишається актуальною, як і в час її написання: 1924 рік. Це стаття В.Гнатюка "В справі літературної мови підкарпатських русинів", написана на замовлення журналу "Слованські пшеглед". З певних причин вона не була надрукована, залишилася в рукописі і повністю побачила світ тільки 1967 р. у третьому томі "Наукового збірника МУКС", підготовлена до друку М.Мушиною. Пильно стежачи за культурним розвитком Закарпаття в нових умовах після приєднання краю до Чехословаччини у 1919 р., В. Гнатюк побачив там зародки нікому не потрібної "мовної боротьби", небажання уряду розв'язати "мовне питання" демократичним шляхом і завести в школи і уряди рідну українську мову. Вчений відстоював природне право закарпатських українців на українську літературну мову, бачив, що це неминучий процес, який рано чи пізно закінчиться перемогою. Штучно гальмувати його чи припинити вже не вдасться, бо разом з просвітою приходять і українське національне самоусвідомлення, що й сталося пізніше — наприкінці 20-х — у 30-х роках. Нині, коли штучно реанімується "карпаторусинство" із прагненням створити свою "русинську мову", спостереження В. Гнатюка початку 20-х років дуже слушні і актуальні. Вони свідчать, що історія інколи повторюється, але вже як фарс. Ще тоді В. Гнатюк відзначав: "Даремні проте всі заходи тих, що хочуть сю природну струю (консолідацію всього українського народу — О. М.) звернути штучно в московське русло". Саме те роблять "карпатські русини", відхрещуючись від України і орієнтуючись як на Москву, так на Прагу й Будапешт. Роль В.Гнатюка у національному самоусвідомленні колишньої Угорської Русі, а нині Закарпаття, — величезна. Його наукові праці, фольклорно-етнографічні записи є готовою відповіддю на всі сумніви про національну ідентичність закарпатських українців, і заперечити їх годі. Тут я б назвав ще одну дуже важливу книжку В.Гнатюка "Національне відродження австро-угорських українців (1772-1880 рр.)" (Відень, 1916. — 65 с.), у якій подано синхронний огляд національного пробудження і політичного життя Галичини, Буковини й Закарпаття. Всі ці три історичні землі вчений розглядав як українські, а їхнє населення як один народ — український.

Постать В. Гнатюка-вченого вимагає всебічного підходу, бо він — не тільки фольклорист і етнограф всеслов'янського масштабу, а й літературознавець і критик, мовознавець, лексикограф, історик суспільно-політичної думки, перекладач, редактор і видавець. М. Мушинка визначив для себе і дослідив три аспекти наукової праці вченого. Крім зразково написаної переважно на підставі архівних джерел біографії В. Гнатюка, книга має три розділи, в яких послідовно простежується, аналізується й оцінюється фольклористично-етнографічна, літературознавча і мовознавча діяльність вченого. Пріоритетною автор вважає фольклористично-етнографічну діяльність і їй приділяє найбільше уваги. Він ретельно розглянув усі наукові праці В. Гнатюка в галузі фольклористики й етнографії, вичерпно охарактеризував усі його фольклорно-етнографічні записи і публікації. М. Мушинка зробив наукову класифікацію величезного джерельного матеріалу і показав основні здобутки В. Гнатюка-вченого у дослідженні й записах народних пісень, звичаїв та вірувань, народної демонології, народної прози. Із дослідження М. Мушинки В. Гнатюк постає не лише як, за словами І. Франка, "феноменально щасливий збирач всякого етнографічного матеріалу", його публікатор, а й як видатний теоретик фольклору, який розробив свою методику збирання фольклорного матеріалу, обґрунтував принципи його наукової класифікації та систематизації, текстологічні принципи його записування. Посібник В. Гнатюка "Українська народна словесність. В справі записів українського етнографічного матеріалу" (Відень, 1917) і сьогодні не втратив свого наукового і практичного значення. Численні програми, відозви, питальники, складені В. Гнатюком, свідчать про нього як про видатного теоретика фольклору, що вивів українську фольклористику на світовий рівень. М. Мушинка показав, що В. Гнатюк досліджував український фольклор комплексно, не оминаючи жодного його жанру, навіть еротичних оповідань.

Працюючи переважно на терені Галичини і Угорської Русі, В. Гнатюк намагався охопити й інші українські території — Східну Україну, Буковину, цікавився фольклором українських поселенців у США, Канаді і Бразилії. Він залишив також наукові праці — статті, рецензії, замітки — про фольклор майже всіх слов'янських народів — білору-

сів, росіян, поляків, словаків, чехів, болгар, сербів та хорватів. Усі вони систематизовані, проаналізовані й оцінені М. Мушиною.

Найбільше місця у своїй фольклорно-експедиційній і науковій роботі В. Гнатюк відводив Угорській Русі. Його справедливо можна назвати великим будителем і просвітителем Угорської Русі, українців і русинів нинішнього Закарпаття, Східної Словаччини і Воєводини. М. Мушинка до найменших подробиць проаналізував цей матеріал, детально висвітлив велику роль В. Гнатюка у вивченні фольклору Закарпаття, введенню його у всеслов'янський обіг. Особливо велика його заслуга у публікації корпусу фольклорно-етнографічних записів югославських русинів. Саме тоді, коли заражене "москвофільством" угро-руське письменство ХІХ ст. прямувало до повної своєї загибелі, В. Гнатюк звернув увагу на усну літературу народу і врятував її від забуття. У книзі М. Мушинки з великою любов'ю і пильністю простежено "угорсько-руські" наукові інтереси В. Гнатюка, який добровільно взяв на себе тяжкий обов'язок порятунку цього народу від повної угорської асиміляції і ввів його усну словесність у контекст культурних надбань всього українського народу.

М. Мушинка детально висвітлив й інші сторони наукової діяльності В. Гнатюка. Як літературознавець, він багато уваги приділив популяризації української літератури в Галичині. Нема жодного закарпатського видання кінця ХІХ — першої чверті ХХ ст., яке б не прорецензував В. Гнатюк у львівській пресі. Поряд із "угорсько-руською мізерією" він бачив і паростки нової літератури, писаної народною мовою, заохочував молодих авторів Луку Дем'яна і Василя Гренджу-Донського, що стали згодом відомими українськими письменниками. Він підтримував зв'язки майже з усіма письменниками старшої генерації, намагався схилити їх до народної мови, хоч не завжди йому це вдавалося. За ним пішло молодше покоління — Ю. Жаткович, Г. Стрипський, які друкувалися у галицьких виданнях, залишили свій слід в українській науці.

Багато уваги приділено боротьбі В. Гнатюка за чистоту української літературної мови, розглянуто основні його праці на праволіписні теми. В. Гнатюк був блискучим знавцем народних говорів Закарпаття і бач-

ясько-сремських русинів. Точність його фольклорних записів і сьогодні вражає дослідників. Він подав глибоко професійну характеристику народних говорів українців Східної Словаччини і бачвансько-сремських русинів, обґрунтовано полемізував із визначними славістами-мовознавцями. На підставі нових даних він довів, що і бачванський говор, і говори русинів Пряшівської єпархії належать до нарід української мови. В останні роки життя вчений працював над "Словником закарпатоукраїнських говорів", який залишився незавершеним. Наскільки знаємо, М. Мушинка має доступ до картотеки і хоч би ці матеріали, разом із картотекою Панькевича, підготувати до друку. Можна лише побажати автору успішно виконати цю нелегку, але таку потрібну роботу. З досліджень М. Мушинки видно, що В. Гнатюк глибоко шанував усі слов'янські мови, але послідовно обстоював права української літературної мови для всього українського народу, виступав проти утисків українського слова, проти спроб створити із російської мови єдину слов'янську мову, гостро критикував "московільське язичіє". М. Мушинка розуміє, що В. Гнатюк не був професійним мовознавцем, а його мовознавчі праці мають наукове значення, відбивають мовознавчу ситуацію того часу. Вчений відстоював потребу давати освіту народові і писати для нього його рідною мовою, захищав народ від асиміляції, від штучно зав'язуваних йому "язичія", "язика образованого сословія", російської, польської, румунської, угорської чи чеської і словацької мов. Авторитет В. Гнатюка в питаннях мови Карпатського регіону і нині незаперечний.

Характеристикою трьох основних напрямків наукової діяльності В. Гнатюка зміст праці М. Мушинки далеко не вичерпується. У ній висвітлено й інші сторони праці вченого, високо оцінено його науково-організаційну роботу у Науковому товаристві імені Шевченка, видавничу діяльність у "Русько-українській видавничій спілці", редакторську роботу в "Літературно-науковому віснику", Етнографічному збірнику" та ін. Вся його

подвижницька праця позначена печаттю справжнього таланту, високої духовності й української ментальності. Цей висновок впливає із ґрунтового, всебічного і глибоко наукового дослідження М. Мушинки, яке подає живий образ В. Гнатюка-вченого, що завдяки своїм непересічним здібностям став на зламі віків найвизначнішим знавцем української народної культури, поставив українську фольклористику на професійну основу, ввів український фольклор у всеслов'янський і світовий контекст. Разом з І. Франком і М. Грушевським він заклав підвалини української історико-філологічної науки.

Нині маємо можливість високо оцінити чехословацьку україністику, яка попри всі деформації свого розвитку дала в останні десятиліття такі імена, як Орест Зілинський, Зіна Генік-Березовська, Микола Неврлий, Михайло Мольнар, Юрій Бача. Разом з ними своїми науковими здобутками як фольклорист, етнограф, літературознавець, публіцист утвердив себе і Микола Мушинка. Його наукові праці здобули широке визнання у світі, перші з них прихильно рецензувалися у київській науковій пресі. Він повернувся до своєї улюбленої роботи в науково-дослідному кабінеті україністики. Нині він успішно продовжує розбудову словацького українознавства ще і як голова Словацької асоціації україністів.

Основні друковані праці про В. Гнатюка (три книги) дають усі підстави вважати, що перед нами фундаментальне наукове і оригінальне дослідження, яке ставить і по-новому розв'язує комплексну проблему розвитку української фольклористики кінця ХІХ — першої чверті ХХ ст., простежує її становлення і підсумовує основні здобутки. Постать В. Гнатюка і його фольклористична діяльність оцінюється як вершинне досягнення українського народознавства, що стало основою розвитку всієї подальшої фольклористики.